

IFLA–UNESCO Mokyklų bibliotekų manifestas 2025

Vizija

Mokyklos bibliotekos programa¹ gerina ir stiprina mokyklos bendruomenės ugdymą, pasitelkdama kvalifikuotus mokyklų bibliotekų specialistus ir darbuotojus, fizines bei skaitmenines kolekcijas, erdves ir įrangą, paslaugas bei veiklas. Greitai kintančioje informacinėje aplinkoje, kur naujosios technologijos suteikia galimybių, tačiau kelia ir iššūkių, mokyklos bibliotekos vaidmuo yra svarbesnis nei bet kada anksčiau. Mokyklos bibliotekos prisideda prie raštingumo ir kritinio mąstymo įgūdžių stiprinimo, kūrybiškumo skatinimo ir pasaulio piliečių kūrimo, veiklą grindžia įtraukiu ir lygiaverčiu ugdymu.

Misija ir tikslai

Mokyklos bibliotekos programa ir kvalifikuoti mokyklos bibliotekos specialistai orientuojasi į mokinių ugdymą, suteikdami vienodas galimybes naudotis mokymosi patirtimis bei ištekliais prieinamose, svetingose, įtraukiose mokymosi erdvėse. Tai padeda visiems mokyklos bendruomenės nariams tapti įsitraukusiais kritiškai mąstančiais asmenimis, veiksmingais skaitytojais, atsakingais informacijos naudotojais, vertintojais ir įvairių formatų informacijos kūrėjais.

Prie bendrų mokymosi išteklių turi būti užtikrinta vienoda prieiga ankstyvojoje vaikystėje, pradinė ir vidurinė mokyklų bibliotekose², užtikrintos diferencijuotų mokymo(si) galimybės, pagal visų mokinių poreikius ir gebėjimus, nepriklausomai nuo amžiaus, rasės, lyties, religijos, seksualinės orientacijos ar tapatybės, negalios, tautybės, kalbos ar profesinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės padėties. Turi būti numatyta speciali prieiga tiems, kurie negali naudotis įprastinėmis bibliotekos paslaugomis ir medžiaga.

Prieiga prie mokyklų bibliotekos programų paslaugų ir fondų turi būti grindžiama Jungtinių Tautų Visuotine žmogaus teisių deklaracija, Jungtinių Tautų Vaiko teisių

¹ Mokyklos bibliotekos programa – suplanuotas mokymo(si) veiklų kompleksas, skirtas ugdyti mokinių medijų ir informacinį raštingumą, tyrimų ir paieškos užklausų gebėjimus, įsitraukimą į skaitymą, skaitmeninius įgūdžius ir kitas raštingumo bei su ugdymu turiniu susijusias kompetencijas.

² Mokyklos biblioteka – fizinė ir skaitmeninė mokymosi erdvė viešojoje ar privačioje pradinėje ar vidurinėje mokykloje, atitinkanti mokinių informacinius poreikius ir patvirtintas ugdymo programas. Biblioteka kaupia ugdymui reikiamą medžiagą, tinkamą skirtingoms mokyklos klasėms. Bibliotekos fondą tvarko mokyklos bibliotekininkas, ugdamas mokinių ir mokytojų pažintinę, asmeninę, socialinę bei kultūrinę raidą, per veiklas ir paslaugas, skirtas skaitymui ir informacijos paieškai. Mokyklos biblioteka gali būti vadinama įvairiai, pvz., mokyklos medijų centras, dokumentacijos ir informacijos centras, mokymosi išteklių centras, mokymosi bendruomenės centras.

konvencija bei Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi tikslais, ir neturi būti ribojama komerciniais interesais ar bet kokia ideologine, politine ar religine cenzūra.

Remiantis IFLA–UNESCO Viešųjų bibliotekų manifestu, mokyklų bibliotekos yra glaudžiai susijusios su viešosiomis bibliotekomis, aukštųjų mokyklų bibliotekomis ir platesniu informacijos tinklu.

Mokyklos biblioteka yra bendra mokymosi erdvė, kurioje mokyklos bibliotekininkas bendradarbiaudamas su visa mokyklos bendruomene, siekia:

- užtikrinti kvalifikuotą pagalbą ir mokymąsi kiekvienam mokiniui;
- remti ir stiprinti ugdymo tikslus, apibrėžtus mokyklos misijoje ir ugdymo programme;
- sudaryti saugią mokymosi aplinką, kurioje pagarba ir pagalba žinių siekiui bei asmeninės informacijos apsauga yra prioritetas;
- atrinkti ir naudoti platų aktualių bei atitinkančių poreikius mokymosi išteklių, edukacinių žaidimų ir metodų spektrą, suteikiant mokiniams galimybę pažinti įvairias idėjas, nuomones, patirtis ir priemones;
- kartu kurti aktyvaus tyrinėjimo ir atradimų patirtis fizinėse ir virtualiose erdvėse;
- skatinti savarankišką skaitymą žinioms, supratimui, vaizduotei ir malonumui;
- stiprinti raštingumą įvairiomis priemonėmis, įskaitant garsinius skaitymus visose amžiaus grupėse, bendrą skaitymą bei savanorišką laisvalaikio skaitymą ištikus metus;
- teikti paslaugas ir veiklas visos mokyklos dienos metu ir už jos ribų;
- mokyti mokinius būti etiškais informacijos ir žinių naudotojais bei kūrėjais, ugdant įgūdžius ir skirtingus raštingumus, būtinus orientuojantis dabartinėse ir naujose technologijose;
- ugdyti mokinių įprotį naudotis bibliotekomis visą gyvenimą;
- organizuoti mokymosi veiklas, kurios skatina kultūrinį ir socialinį sąmoningumą bei jautrumą;
- remti kultūrinius ir socialinius tikslus bendradarbiaujant su vietos bendruomene;
- skatinti visos mokyklos bendruomenės įsitraukimą į bibliotekos veiklą;
- taikyti ir ginti intelektinės laisvės bei prieigos prie informacijos principus kaip būtinas sąlygas aktyviai pilietinei visuomenei ir demokratijai;
- sudaryti profesinio tobulėjimo galimybes mokytojams ir personalui, ypač susijusias su naujais ištekliais, technologijomis ir metodikomis;
- nuolat peržiūrėti ir atnaujinti mokyklos bibliotekos programos tikslus bei veiklas;
- mažinti skaitmeninę atskirtį ir kitas atskirties formas.

Mokyklos bibliotekos programa šiuos tikslus įgyvendina:

- rengdama vienodas politikas ir mokymo programas;
- atrinkdama, įsigydama ir apdorodama aukštos kokybės išteklius bei technologijas;
- užtikrindama fizinę ir intelektinę prieigą prie įvairių informacijos šaltinių;

- kurdama dalyvaujamojo mokymosi aplinkas tiek fizinėse, tiek virtualiose erdvėse;
- įdarbindama kvalifikuotus mokyklos bibliotekos specialistus ir apmokytą administracinį personalą.

Finansavimas, teisinis pagrindas ir tinklai

Mokyklos bibliotekos programa yra būtina kiekvienai ilgalaikiai švietimo strategijai – ji apima skirtingus raštingumus, informacijos teikimą ir kūrimą, ekonominę, socialinę bei kultūrinę plėtrą. Vietos, regioninės ir nacionalinės valdžios institucijos privalo remti mokyklų bibliotekų programas, priimdamos įstatymus ir politikas, kurios užtikrina pakankamą ir ilgalaikį finansavimą kvalifikuotiems specialistams, ištekliams, technologijoms, infrastruktūrai ir nuolatiniam profesiniam mokymuisi.

Mokyklos bibliotekos programos turi būti nemokamos mokiniams, mokyklos personalui ir tėvams, taip pat vietos bendruomenei, jei biblioteka veikia bendrai arba dalijasi ištekliais.

Mokyklos bibliotekos programa yra svarbi vietiniame, regioniniame, nacionaliniame ir tarptautiniame bibliotekų ir informacijos tinkle.

Jei mokyklos biblioteka dalijasi patalpomis ar ištekliais su kita biblioteka (pvz., viešąja), mokyklos bibliotekos tikslai turi būti pripažinti ir užtikrinti aktyviai bendradarbiaujant su kvalifikuotu specialistu.

Veikla ir valdymas (įskaitant kvalifikuotą personalą)

Kad mokyklos biblioteka veiktų efektyviai, o jos, kaip visos mokyklos mokymosi erdvės, vaidmuo būtų užtikrintas, mokyklos vadovybė privalo:

- užtikrinti, kad rengianti mokyklos valdymo strategiją, būtų atsižvelgta į bibliotekininko kompetencijas;
- suteikti administracinę paramą bibliotekai, kad programa duotų pilną naudą visiems mokiniams;
- užtikrinti bibliotekos prieinamumą visiems bendruomenės nariams vietos ir pasauliniame kontekste;
- viešai pristatyti bibliotekos programą mokyklos interneto svetainėje ir kitose viešose erdvėse;
- į mokyklos strategiją įtraukti ir bibliotekos tvarką, suderintą su mokyklos programomis ir atitinkančią bendruomenės interesus.

Pati mokyklos biblioteka privalo:

- turėti administracijos patvirtintas tvarkas dėl išteklių plėtros ir laisvos prieigos prie informacijos;
- veikti pagal profesinius standartus;

- bendradarbiauti su mokytojais, vadovybe, administracija, tėvais, kitais bibliotekininkais ir bendruomenės grupėmis;
- nuolat vykdyti stebėseną, vertinimą ir užtikrinti atsakomybę, dalinantis duomenimis su bendruomene ir suinteresuotaisiais.

Mokyklos bibliotekininkas yra kvalifikuotas ir motyvuotas specialistas, atsakingas už bibliotekos programos planavimą ir valdymą, bendradarbiaujantis su visa bendruomene, palaikantis ryšius su viešąja biblioteka ir platesne bendruomene. Jis turėtų priklausyti atitinkamai bibliotekų asociacijai.

Bibliotekininkui pagalbą kasdienėje veikloje turi teikti tinkamai apmokyti administraciniai darbuotojai, taip pat – mokyklos politikoje numatyti savanoriai. Bibliotekininko ir personalo kvalifikacija bei funkcijos gali skirtis pagal mokyklos biudžetą, programą ir metodiką, vietinius, regioninius bei nacionalinius teisinius ir finansinius rėmus.

Šiuolaikinėje informacijos aplinkoje kvalifikuoti mokyklos bibliotekos specialistai turi būti geri lyderiai, gebėti planuoti ir mokyti naujų raštingumų bei skaitmeninių kompetencijų, valdyti bibliotekos infrastruktūrą ir programą, būti atsakingi prieš mokinius, mokytojus, bendruomenę ir vietos partnerius.

Manifesto sklaida ir įgyvendinimas

Kiekvienas vaikas nusipelno turėti galimybę pasinaudoti mokyklos bibliotekos programa, kaip aprašyta šiame manifeste, siekiant JT Darnaus vystymosi tikslo Nr. 4: „Užtikrinti įtraukų ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti mokymąsi visą gyvenimą visiems³.“

Visa mokyklos bendruomenė turi garantuotą prieigą prie informacijos (tikslas 16.10), kultūros (11.4) ir informacinių technologijų (5b, 9c, 17.8), kaip tai numatyta JT dokumentuose ir palaikoma IFLA.

Vyriausybės per savo ministerijas ir švietimo padalinius yra raginamos rengti strategijas, politikas, planus ir nuolatinės peržiūras, kurios įgyvendina šio Manifesto principus.

Mokyklų vadovai ir vietinės valdymo institucijos yra skatinami įtraukti šį Manifestą į savo strateginius dokumentus, kad padėtų mokiniams tapti atsakingais piliečiais.

Patvirtinta 13-ojoje UNESCO IFAP Tarpvyriausybinių tarybos sesijoje, 2025 m. balandį.

³ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdq4>